

УДК 378:371.12:796 (477)

Жаров А.І., Сухих В.А., Вальковський А.В., Курта Є.Г.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

У роботі досліджується вплив професійної компетентності викладача на забезпечення якісної фізичної підготовки правоохоронця. Визначається місце фізичної культури в життєдіяльності курсантів.

Ключові слова: професійна компетентність, професійна діяльність, фізична культура, спорт, фізичне виховання.

Постановка проблеми. XXI сторіччя – сторіччя нових, більш високих темпів розвитку технологій та інформації. У зв'язку з цим, одним з важливих стратегічних і тактичних завдань вищих навчальних закладів є систематичне оновлення змісту, форм і методів навчально-виховної роботи з курсантами-правоохоронцями. В цьому важливому питанні важливе місце займає професійна компетентність викладача.

Питання формування професійної компетентності викладача, його морально-етичних, фізичних якостей сьогодні як ніколи актуальні, оскільки вони відображають одну з основних тенденцій розвитку сучасної вищої школи. Формування професійної компетентності фахівця з фізичної культури і спорту для науково-педагогічного складу кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки факультету податкової міліції Національного університету ДПС України є важливим елементом нового педагогічного мислення. Воно вимагає перегляду, переоцінки усіх компонентів педагогічного процесу у світлі їх людиноформуючої функції, яка особливо важлива для правоохоронця та радикально змінює саму суть і характер цього процесу.

Мета статті полягає у визначенні впливу професійної компетентності фахівця з фізичної культури і спорту на ефективність і надійність податкової й правоохоронної діяльності курсанта.

Результати дослідження. Як відомо, фізична культура є одним із засобів гармонійного фізичного та духовного розвитку особистості. Висока професійна компетентність викладачів кафедри реалізується в процесі проведення занять з фізичного виховання з курсантами.

Так, професійна компетентність педагога в науково-методичній літературі характеризується як єдність теоретичної, практичної, психологічної готовності для здійснення педагогічної діяльності.

На думку дослідників, у сфері вищої освіти основною освітньою цінністю є професійна компетентність, котра в ідеалі передбачає володіння спеціалістом всією сукупністю культурних, в тому числі й чисто професійних, примірників відомих до теперішнього часу в цій сфері людської діяльності.

Проблемам підвищення ефективності професійної підготовки фахівців присвячено праці Б.Ц. Балмаєва, О.В. Барабанщикова, С.Я. Батишева, В.С. Безрукової, Н.О. Бойченка, А.О. Вербицького, О.П. Верхоли, Р.С. Гуревича, А.О. Деркача, І.А. Зязгона, Р.А. Нізамова, Н.Г. Ничкало, З.А. Решетової, М.М. Скаткіна та інших.

Питання професійної підготовки працівників правоохоронної системи досліджували В.Г. Андросюк, О.В. Афанасьєва, О.М. Бандурка, С.Я. Батишев, І.Ф. Колонбаєвська, В.С. Медведєв, О.П. Несимко, Ю.М. Оборотов, А.В. Ромашко, С.С. Сливка, А.М. Столяренко та інших.

Проблеми професійної підготовки фахівців пов'язаних з підвищенням ефективності процесу навчання розглядалися такими дослідниками, як Ю.К. Бабанського, І.Я. Лернера, О.М. Пехоти, М.М. Скаткіна, А.М. Сохора, В.О. Тюріної, Т.І. Шамової, в працях яких представлено шляхи активізації пізнавальної діяльності тих, хто навчається, питання оптимізації навчання та аналіз методів і засобів його вдосконалення.

Одним із резервів підвищення ефективності навчання сучасна дидактика вважає використання пізнавальних задач і завдань (Г.О. Балл, В.І. Загвязинський, С.Ф. Жуйков, І.Я. Лернер, М.І. Махмутов), створення пізнавальної перспективи в процесі навчання за допомогою розв'язування на кількох заняттях "перспективних", "стратегічних" пізнавальних задач (Ю.К. Бабанських, М.А. Данилов, Б.П. Єсіпов, В.І. Загвязинський, Б.І. Коротяєв, Т.І. Шамова та інші) або соціальних випереджаючих пізнавальних завдань (С.В. Калініна, А.Ф. Кузнєцова, С.М. Лисенкова, О.М. Пехота, М.Е. Пісоцька, І.М. Грубавіна).

Загальнотеоретичні аспекти морального виховання висвітлено в працях В.Г. Афанасьєва, Л.П. Буєва, Т.А. Ільїної, Т.Л. Смирнова, Ю.А. Щербака, О.Д. Єрмоленка. Вивченню соціально-психологічної природи і структури особистості, ролі комплексу чинників у її розвитку, а також механізмів внутрішньої регуляції та саморегуляції діяльності людини присвячені дослідження Б.І. Ананьєва, Л.І. Божович, І.Д. Бежа, М.Й. Боришевського, Г.С. Костюка, К.К. Платонова, О.І. Щербакова та інші.

Шляхи, основні напрямки вдосконалення процесу формування фізичної культури, морального виховання та умови формування моральної культури розкрито в роботах В.Ю. Болотіної, З.І. Васильєвої,

Т.А. Згодіної, Е.О. Помиткіна, П.Р. Ігнатенка, Н.Ю. Невярович, Г.І. Щукіної; досліджувалися також особливості системного (Д.М. Гришин, Л.О. Диненков, І.А. Зязгон, В.О. Киричук, О.М. Олексик) та розвивального виховання (О.С. Богданова, А.І. Капська, С.М. Тищенко, І.Ю. Шитова, А.М. Шевчук та інші).

Безумовно попередні дослідження внесли істотний вклад у розвиток теорії та практики підготовки спеціалістів по управлінню різноманітними елементами системи фізичної культури (В.Я. Кикоть, Ю.Ф. Подлипяк, С.М. Лаговський, А.В. Карасєв, Л.В. Матвєєв, В.В. Миронов, А.А. Ниберов, І.І. Переверзєв, В.А. Щеголев та інші).

На думку авторів, відмінність фізичного виховання визначається насамперед тим, що цей процес спрямований на формування рухових навичок і розвиток фізичних якостей особистості (сили, витривалості, швидкості, гнучкості і т.д.), сукупність яких в реальному світі визначає її фізичну та професійну працездатність, яка відіграє важливу роль для діяльності податківця.

Особливої уваги в цьому процесі заслуговує проблема збереження психологічного здоров'я особистості. Зниження рівня здоров'я, вичерпання ресурсів організму неможливо пояснити лише фізіологічними механізмами. Такі вчені, як П.К. Анохін, Н.А. Бернштейн, Г.І. Косицький, К.В. Судаков у своїх дослідженнях стверджують, що фізіологічні механізми управляються психічними факторами і функціонують під їх сильним впливом [1].

Психологічний рівень здоров'я обумовлений психічними особливостями людини, способом життя, психічними станами, які не є постійними її якостями, але виникають спонтанно або під впливом зовнішніх факторів (розлад свідомості, зміна настрою, напруженість тощо). На сьогодні у все більш складному світі фізична культура має великий потенціал оздоровлення курсантів-правоохоронців. Тому основоположну роль в процесі гармонійного формування особистості грає професійна компетентність викладача [2].

Перебудова традиційної практики навчально-виховного процесу, як вважають гуманістичні психологи, повинна вестись за такими напрямками: створення морально-психологічного клімату на заняттях; забезпечення співробітництва в прийнятті рішень між учасниками навчально-виховного процесу; актуалізація мотиваційних ресурсів самонавчання; розвиток у викладачів певних особистих настанов, найбільш адекватних гуманістичному навчанню; допомога викладачам і курсантам в особистому розвитку.

Саме від компетентності та ділових якостей викладачів, прагнення до самовдосконалення та службового розвитку залежить успішне здійснення ними своїх функціональних обов'язків.

Принцип професіоналізму є провідним у системі виховання курсанта-правоохоронця. Він має відповідну законодавчу та іншу нормативну базу. Перш за все це норми Конституції України, правові норми Податкового кодексу, Закону України "Про міліцію", інших законів України, що регулюють проходження служби в органах доходів і зборів. Даний принцип характеризується такими ознаками: використання у службовій діяльності наукового знання та передового досвіду, наявність фахових знань, умінь і навичок; оптимально можливого прояву здібностей, особистих якостей працівників, шляхом раціонального їх використання на посадах, створення найдієздатніших колективів; систематичне якісне виконання службовцями своїх посадових обов'язків; просування кар'єрними сходами, що забезпечить динамізм у системі підготовки курсантів-правоохоронців, зокрема органів доходів і зборів, прилив до неї нових ідей; поєднання в апараті молодих, кваліфікованих, досвідчених працівників і фахівців, які обмінюються своїм досвідом і навичками.

У контексті розвитку органів доходів і зборів України особливу увагу приділено підвищенню рівня і якості роботи податківців-правоохоронців, їхньому підбору, розподілу і навчанню. Усю діяльність спрямовано на підвищення якісних параметрів, створення наукового фундаменту і банку даних, раціональне використання накопиченого досвіду правоохоронних органів (як вітчизняного, так і зарубіжного) у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників податкових служб і податкової міліції.

Науково-педагогічні працівники кафедри важливим для себе вважають принципи, що формулює Роберт Бернс до викладача, який хоче здійснити гуманізацію міжособистісних взаємовідносин з курсантами: з самого початку і протягом навчального процесу він демонструє курсантам свою повну довіру; допомагає їм у формулюванні та уточненні мети і завдань, як перед групою, так і перед кожним курсантом зокрема; виходить з того, що в кожного з них є внутрішня мотивація до самонавчання; виступає для курсантів джерелом досвіду, до якого завжди можна звернутися за допомогою при труднощах, що виникають у навчанні; виступає у цій ролі для кожного з них; розвиває у собі здібність почувати емоційний настрій групи та сприймати його; є активним учасником групової взаємодії; відверто виявляє в групі свої почуття; прагне до досягнення симпатії, яка дозволяє розуміти почуття та переживання кожного; зобов'язаний досить добре знати себе.

В умовах євроінтеграції України та її вступу до освітнього європейського простору вимоги, які виставляє К. Роджерс до викладача, в певній мірі нагадують основні ідеї педагогіки співробітництва, яку розробили педагоги-новатори В. Ф. Шабалов, М. П. Щетинін та інші. Це свідчить про схожість у сфері освіти різних країн.

Науково-педагогічний склад кафедри добре розуміє, що педагог повинен створити необхідні умови курсантам для самонавчання. Ще А. Дистервеч писав: "Був час, коли уявляли можливим надати освіту. Навіть знання у власному значенні слова надати неможливо. Можна їх людині запропонувати, підказати, але ж оволодіти ними вона повинна шляхом особистої діяльності..." [3].

У професійному розвитку викладачів кафедри слід виокремити такі сторони як професійно-посадовий та професійно-кваліфікаційний розвиток. Професійно-кваліфікаційний розвиток пов'язаний із освітою та самоосвітою, набуттям нових знань і нового професійного досвіду. Викладач повинен підвищувати свою кваліфікацію, оволодівати передовими технологіями та вміннями у сфері фізичного виховання, правоохоронної діяльності, використовуючи при цьому вітчизняні та зарубіжні надбання, що робить його працю прогресивною та ефективною. Сучасні умови розвитку державності в Україні вимагають від податківців високої компетентності, ділової ініціативи, нового мислення, оволодіння прогресивними методами управління. Система підготовки та підвищення кваліфікації кадрів має забезпечити безперервне підвищення професійного рівня управлінських кадрів протягом усієї їх трудової діяльності, враховуючи динамізм соціальних змін.

Поняття "професійно-посадовий розвиток персоналу" нерозривно пов'язане з поняттям "службова (посадова) кар'єра". Професійно-посадовий розвиток передбачає пошук шляхів найбільш раціональної розстановки кадрів, службового висунання на основі використання здібностей і можливостей кожного працівника. Це знаходить віддзеркалення в зміні статусу людини в організації і виявляються у формі його посадової кар'єри. Кар'єрне зростання включає в себе послідовну зміну стану і спеціальних знань, навичок, його кваліфікації і спеціалізації.

Основною умовою професійно-посадового зростання виступає усвідомлення цінності професійного досвіду людини як найважливішого надбання, що включає в себе особисті можливості, здібності, фахові знання, вміння, навички. Нажаль досить часто трапляється, що професійний досвід не враховується при проходженні служби. Причиною цього виступає відсутність системи і механізму затребуваності професіоналізму на державній службі, відповідальності за незатребуваність, у невмінні раціонально розпорядитися цим професійним потенціалом. Ці проблеми мають загальнодержавне значення, вирішення яких можливо різними шляхами, зокрема такими: через створення правових, організаційних, культурних і інших відносин у системі державної служби, зокрема в податковій міліції, які б значною мірою детермінували посадовий рух працівника виключно залежно від ступеня відповідності його професійним, особовим, діловим та іншим якостям, професійно-кваліфікаційним вимогам посад; шляхом значного зниження ступеня суб'єктивізму у вирішенні питань посадового руху персоналу; через формування системи і механізмів раціональнішого використання можливостей професійного потенціалу податківців-правоохоронців; за допомогою механізмів відповідальності кадрових служб і керівників за зневажливе і нераціональне використання професійних можливостей персоналу, засобів, що виділяються для його професійно-посадового розвитку..

На нашу думку, формування професійної компетентності фахівця з фізичної культури і спорту є важливим елементом розвитку професійного потенціалу особистості, який визначається як сукупність морально-особистісних, психофізіологічних можливостей людини, які необхідні і достатні для ефективної роботи курсантами-правоохоронцями. Здатність постійно підвищувати рівень професійних знань в умовах швидкого старіння навичок і вмінь є важливим фактором успішної правоохоронної діяльності податківців.

Висновки. Таким чином, вимогами сьогодення є наявність у працівників податкової міліції глибоких та всебічних знань, вмінь та навичок, оволодіння новітніми технологіями. Адже становлення України як суверенної, соціальної, демократичної, правової держави неможливе без наявності високопрофесійних та висококваліфікованих правоохоронців, зокрема податкових міліціонерів. Лише за таких умов держава здатна повною мірою виконувати свої завдання та функції як на внутрішній так і на зовнішній арені.

Використані джерела

1. Николаев Ю.М. О культуре физической, ее теории и системе физкультурной деятельности / Ю.М. Николаев // Теория и практика физ. культуры. – 1997. – №6. – С. 2 – 9.
2. Яковлев В.П. Психологическая нагрузка и здоровье человека / В.П. Яковлев // Теория и практика физической культуры. – 2006. – № 6. – С. 50-53.
3. Розум О.М. Гуманізація фізичного виховання курсантів-правоохоронців на факультеті податкової міліції / О.М. Розум, І.В. Жадан // Фізичне виховання – здоров'я студентів: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 23-24 квітня 2009 р. – Донецьк: ІППІ "Наука і освіта", 2009. – С. 129 – 132.

Zharov A.I., Suhil V.A., Valkovskii A.V., Kurt E.G.

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF SPECIALISTS IN PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

The paper examines the impact of professional competence of teachers to provide quality fitness police officer. The place of physical culture in the life of students.

Key words: professional competence, professional activity, physical education, sport and physical education.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2013 р.